

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานโครงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์จำนวน 2 ข้อ คือ 1. เพื่อทำการรวบรวมเอกสารและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ สำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ 2. เพื่อสรุปข้อมูลและสร้างข้อกำหนดเกี่ยวกับ แนวทางการผสมผสานภูมิปัญญาพื้นถิ่นในจังหวัดลำปางทั้ง 4 แขนง อันได้แก่ 1) หมู่บ้านแกะสลักบ้านหลุก ตำบลนาคร้ว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง (ทักษะภูมิปัญญาด้านการแกะสลักไม้) 2) ชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (ทักษะภูมิปัญญาด้านการแกะสลักหิน) 3) ชุมชนเชรามิกส์ อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (ทักษะภูมิปัญญาด้านเครื่องปั้นดินเผา) และ 4) ชุมชนจักสานไผ่ ชุมชนบ้านห้วยเป้ง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง (ทักษะภูมิปัญญาด้านการจักสานไผ่) สำหรับนำไปใช้ในการออกแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม

จากการปฏิบัติงาน ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ดังนี้ ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้ปฏิบัติงานได้จัดทำข้อมูลโดยใช้แบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แบบ Coding Techniques เพื่อทำการสรุปถึงปัจจัยและเงื่อนไขอันเป็นข้อมูลสำคัญ สำหรับการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมในจังหวัดลำปาง โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหานั้น ได้นำชุดข้อมูลผลสรุปข้อมูลจากการแผนการดำเนินงานดังนี้ 1) การเข้าร่วมประชุมแผนพัฒนาระดับจังหวัด 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP กลุ่ม (Quadrant D) ประเภทผลิตภัณฑ์ของใช้และของตกแต่ง และประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าและเครื่องแต่งกาย 3) ข้อมูลจากโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion : OPC) 4) ข้อมูลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) 5) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ในสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง และ 6) การลงพื้นที่กลุ่มชุมชนศิลปหัตถกรรม ทั้ง 4 แห่งอันเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ร่วมออกแบบและพัฒนา ซึ่งผลของการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา แบบ Coding Techniques ทำให้สามารถรวบรวมประเด็นที่สำคัญในการนำไปใช้เป็นขอบเขตของการศึกษาข้อมูล และขอบเขตของการออกแบบและพัฒนา อาทิเช่น การนำเงื่อนไขและเกณฑ์ของมาตรฐาน มผช.และเกณฑ์การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ที่ต้องนำมาใช้เป็นขอบเขตของการออกแบบ, ใช้แนวคิดการนำมิติทางวัฒนธรรมมา มาเป็นแนวคิดในการพัฒนา อันเป็นการสืบสานมรดกทางศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเป็นจุดเด่นที่น่าสนใจ (ตามวิถีอัตลักษณ์ล้านนา) ตามจุดแข็งของการประชุมแผนการพัฒนาจังหวัด และสอดคล้องกับเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ที่ว่าด้วย การเป็นแหล่งสินค้าอัตลักษณ์ทางอุตสาหกรรม หัตถอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นฐานของเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์จากทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างมูลค่าได้อย่างยั่งยืน รวมถึงใน

แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง 5 ปี (2561-2565) ,ในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) มีแนวคิดที่เน้นการรวมกลุ่ม การปฏิบัติงานร่วมกันของคนในแต่ละชุมชน ให้เกิดการผสมผสานและบูรณาการภูมิปัญญาพื้นถิ่นร่วมกัน มิใช่ต่างคนต่างทำอีกต่อไป ให้เกิดผลงานหัตถอุตสาหกรรมจากการมีส่วนร่วมทั้งจากชุมชนศิลปหัตถกรรมที่หลากหลายใน จ.ลำปาง สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเป็นต้น

ในวัตถุประสงค์ที่ 2 ผู้ปฏิบัติงาน ได้นำชุดข้อมูลที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มารวมกับข้อมูลจากการลงสำรวจพื้นที่ เพื่อศึกษากระบวนการผลิต การสร้างสรรค์ เทคนิคต่างๆที่โดดเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาของศิลปหัตถกรรมนั้นๆ และข้อมูลจากการสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องของในสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง จึงได้สรุปข้อมูลและสร้างข้อกำหนดเกี่ยวกับ แนวทางการผสมผสานภูมิปัญญาพื้นถิ่นในจังหวัดลำปางทั้ง 4 แขนง สำหรับนำไปใช้ในการออกแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม ออกมาในรูปแบบตารางการวิเคราะห์การออกแบบ แบบแยกส่วน (Morphological Analysis) โดยทำการสรุปผลการศึกษาและการทดลองออกเป็นรายชื่อ เพื่อนำข้อมูลในตารางมาคัดเลือกใช้ (ในแต่ละผลงานการออกแบบแต่ละชิ้น) สู่การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมร่วมกันของชุมชน เกิดผลงานอันมีทิศทางการพัฒนาที่น่าสนใจ และต้องเหมาะสม

สรุปผลการปฏิบัติงาน รายงานของโครงการได้อธิบายถึง ผลสรุปข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แบบ Coding Techniques สำหรับใช้เป็นขอบเขตของการศึกษาข้อมูล และได้ตารางการวิเคราะห์การออกแบบสร้างสรรค์ แบบแยกส่วน (Morphological Analysis) โดยทำการสรุปผลการศึกษาและการทดลองออกเป็นรายชื่อ สำหรับใช้เป็นข้อกำหนดและขอบเขตของการออกแบบ ซึ่งจากผลลัพธ์ข้อมูลทั้งหมด จึงสามารถกำหนดแนวคิดการออกแบบ (Concept) ของโครงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ จากหัตถกรรมชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม ได้ผลดังนี้

1.ได้การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมจากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย จำนวน 40 รูปแบบ (กลุ่มชุมชนศิลปหัตถกรรมละ 10 รูปแบบ หลังจากการปฏิบัติงานในกิจกรรมที่ 1 เสร็จสิ้นแล้ว) ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงคุณสมบัติและลักษณะเฉพาะของวัสดุ (วัสดุไม้ หิน เครื่องปั้นดินเผา และไม้ไผ่) รวมถึงความสามารถทักษะเชิงช่างเป็นหลัก เพื่อศึกษาแนวคิดการผสมผสานร่วมกัน ทั้งจากตัววัสดุและทักษะเชิงช่างได้อย่างเหมาะสม ทั้งส่วนความแข็งแรงของโครงสร้าง ความเป็นไปได้ในการผสมผสาน สวยงาม ความน่าสนใจ และการนำวัสดุ รวมถึงทักษะเชิงช่างมาใช้ประโยชน์ในการสร้างสรรค์ให้มากที่สุด สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และสอดคล้องกับเกณฑ์พิจารณา จากโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี 2562 (OTOP Product Champion : OPC)

2. ต้องทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

2.1 การต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเดิม เพื่อเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีในชุมชนให้มีการต่อยอดและส่งเสริมผลิตภัณฑ์เดิมที่ยังคงเป็นที่นิยม สามารถจำหน่ายได้ เป็นการพัฒนาบนรากฐานเดิมที่มีอยู่

2.2 การพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นแนวคิดนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม ให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมที่น่าสนใจ แตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมและเป็นการสร้างโอกาสทางการตลาด

3. ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม โดยการใช้การจากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายนั้น จำเป็นต้องทำการพัฒนาในแต่ละกลุ่ม (ทำการแยกกลุ่ม) โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม และให้แต่ละกลุ่มชุมชนนั้นเป็นหัวหน้ากลุ่มในแต่ละหัตถกรรมที่ตนเองชำนาญ เช่น กลุ่มที่ 1 หมู่บ้าน แกะสลักบ้านหลุก(ทักษะภูมิปัญญาด้านการแกะสลักไม้) จะทำการพัฒนาจากทักษะการแกะสลักไม้เป็นหลัก โดยมีการนำทักษะภูมิปัญญาอีก 3 ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตามสัดส่วนการออกแบบที่เหมาะสมอีกครั้ง ซึ่งผลงานในกลุ่มที่ 1 นั้นรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมที่ได้ จะมีแนวคิดและความคิดสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์จากการแกะสลักไม้เป็นหลัก (การแกะสลักไม้เป็นขอบเขตการออกแบบหลัก) อันมีภูมิปัญญาอีก 3 ส่วนเป็นส่วนประกอบเพิ่มเติมตามคุณสมบัติ ให้เกิดเป็นการผสมผสานภูมิปัญญาที่น่าสนใจ

4. การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมต่อ 1 ผลิตภัณฑ์ไม่มีความจำเป็นต้องใช้ภูมิปัญญาทั้ง 4 กลุ่ม เนื่องจากในการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่นั้น อาจมีเงื่อนไขการพัฒนาที่ต่างกัน ทั้งในเรื่องประโยชน์ใช้สอย ความสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ต่อ ความแข็งแรง ความงาม การเชื่อมต่อของวัสดุ และความเหมาะสมในการนำมาใช้เชิงการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ ทั้งนี้ในการออกแบบจะคำนึงถึงแนวคิดการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายเป็นหลัก

โดยผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมที่ได้รับการพัฒนา (ในกิจกรรมที่ 2) แต่ละกลุ่มศิลปหัตถกรรม (ทั้ง 4 แขนง) จะต้องได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) อย่างน้อย 1 ผลิตภัณฑ์ต่อ 1 กลุ่ม และผลงานผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมที่ได้รับการออกแบบที่เหลือ ต้องเป็นการพัฒนาสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับเกณฑ์และเงื่อนไขของมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค

ผู้ปฏิบัติงานโครงการฯ

คำนำ

รายงานโครงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผู้ปฏิบัติงานได้ศึกษาวิธีการเข้าถึงปัญหาและองค์ความรู้ การเก็บข้อมูลสำคัญเชิงลึก และแนวทางในการพัฒนากระบวนการผลิตหัตถกรรมแต่ละแขนงจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมถึงแนวคตินำอัตลักษณ์และความโดดเด่นของชุมชนมาใช้สร้างความแตกต่าง ซึ่งเกิดการร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์

ภายในรายงานได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัย เงื่อนไข กฎเกณฑ์ และนโยบาย เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องนำมาพิจารณา อันส่งผลถึงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมของจังหวัดลำปาง โดยได้ทำการเก็บข้อมูลจากการเข้าร่วมประชุมแผนพัฒนาระดับจังหวัด, การประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP กลุ่ม (Quadrant D) ประเภทผลิตภัณฑ์ของใช้และของตกแต่ง และประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าและเครื่องแต่งกาย, ข้อมูลจากโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion : OPC), ข้อมูลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ,การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ในสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง และการลงพื้นที่กลุ่มชุมชนศิลปหัตถกรรม ทั้ง 4 แห่ง อันเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ร่วมออกแบบและพัฒนา โดยนำข้อมูลที่ได้เข้าสู่การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แบบ Coding Techniques เพื่อสรุปถึงปัจจัยและเงื่อนไข เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมในจังหวัดลำปางในกิจกรรมต่อไป ทั้งนี้ได้นำข้อมูลที่สรุปผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา เข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์การออกแบบ แบบแยกส่วน (Morphological Analysis) โดยทำการสรุปผลการศึกษาและการทดลองออกเป็นรายชื่อ เพื่อนำข้อมูลที่เข้าสู่การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมร่วมกับชุมชน เกิดผลงานอันมีทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้อง เหมาะสม สามารถต่อยอดได้จริงและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่องตามแผนพัฒนาจังหวัดในอนาคต

ผู้ปฏิบัติงานคาดหวังว่า รายงานเล่มนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นข้อมูลอ้างอิงที่สำคัญ ต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมในจังหวัดลำปาง และเป็นจุดเริ่มต้นของการนำองค์ความรู้เชิงช่างและศิลปหัตถกรรมของชาติ เข้าสู่การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เกิดการบูรณาการ ให้ก่อเกิดแนวคิดใหม่และต่อยอดภูมิปัญญาของชาติไปในทิศทางที่เหมาะสมต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค

ผู้ปฏิบัติงานโครงการฯ

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร.....	ก
คำนำ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ

1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล.....	1
1.2 โจทย์โครงการจากพื้นที่เป้าหมายโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดโจทย์.....	2
1.3 วัตถุประสงค์ของโครงการ.....	5
1.4 เป้าหมายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย.....	6
1.5 กรอบแนวคิดในโครงการ	6
1.6 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.7 วิธีการดำเนินงาน และสถานที่ทำการทดลอง เก็บข้อมูล	8
2 วิธีการดำเนินงาน.....	11
2.1 เพื่อจัดทำเอกสารการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ สำหรับ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ (เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไข ที่ส่งผลต่อการพัฒนา และสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมในจังหวัดลำปาง)	11
2.2 เพื่อสรุปข้อมูลและสร้างข้อกำหนดเกี่ยวกับ แนวทางการผสมผสานภูมิปัญญา ท้องถิ่นในจังหวัดลำปางทั้ง 4 แขนง สำหรับนำไปใช้ในการออกแบบและสร้างต้นแบบ ผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม.....	17
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปข้อมูล และสร้างข้อกำหนดแนวทางการผสมผสานภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการออกแบบ.....	23
3.1 การวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไข ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์ หัตถอุตสาหกรรมในจังหวัดลำปาง.....	23
3.1.1 การศึกษาชุดข้อมูล สำหรับปัจจัยและเงื่อนไขก่อนการพัฒนา (Factors and Conditions).....	27

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.1.2 การศึกษาชุดข้อมูล สำหรับการออกแบบสร้างสรรค์ (Data for Creative)	78
3.1.3. หลักเกณฑ์การประเมิน (Assessment Criteria).....	88
3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้ Coding Techniques.....	92
3.2 การสร้างข้อกำหนดการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม และการวิเคราะห์ทักษะภูมิปัญญาเชิงช่างในจังหวัดลำปาง 4 ประเภท ที่เอื้อต่อการนำไปสู่การออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน.....	109
3.2.1 การสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ในสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง.....	109
3.2.2 การศึกษากลุ่มชุมชนศิลปหัตถกรรม อันเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ร่วมออกแบบและพัฒนา.....	114
3.2.3 วิเคราะห์แนวทางในการผลิต, เทคนิคการสร้างสรรค์ผลงานศิลปหัตถกรรม ทั้ง 4 ชุมชน และแนวทางการผสมผสานภูมิปัญญา ให้เกิดเป็นแนวคิดเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม.....	180
บรรณานุกรม.....	197
ภาคผนวก ก. ภาพการปฏิบัติงานการลงชุมชน เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมจากการผสมผสานภูมิปัญญาพื้นถิ่น ทั้ง 4 ชุมชน.....	199
ภาคผนวก ข. เอกสารผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน.....	203
ภาคผนวก ค. เอกสารลายมือชื่อของชุมชน ในการสำรวจและลงพื้นที่ เพื่อศึกษาข้อมูลและค้นคว้าวิธีการพัฒนาจากเทคนิคการทำงานสร้างสรรค์ของชุมชน.....	213

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่

ภาพที่ 1.1 การลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาโดยลงพื้นที่เพื่อสำรวจหมู่บ้านแกะสลักบ้าน หลุก ต.นาคร้ว อ.แม่ทะ จ.ลำปาง (ลงพื้นที่วันที่ 25 มีนาคม 2564).....	4
ภาพที่ 1.2 การลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษา โดยลงพื้นที่เพื่อสำรวจ ชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง ซึ่งชุมชนดังกล่าว เป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพแกะสลักหิน และเกษตรกรรม ปัจจุบันภายในชุมชนยังประกอบอาชีพแกะ สลักหินอยู่เป็นจำนวนมาก แต่รูปแบบและแนวคิดในการพัฒนายังไม่สามารถตอบโจทย์ที่เหมาะสมกับ ทรัพยากรที่สูญเสียไปเท่าที่ควร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหินดังกล่าวสามารถแปรเปลี่ยนและเพิ่มมูลค่าได้อีก มากมายและหลากหลาย รวมถึงเศษหินที่เหลือจากการผลิตสลักหินที่มีจำนวนมาก สามารถนำมาใช้ในการ การพัฒนาและออกแบบได้เช่นกัน.....	5
ภาพที่ 2.1 แผนผังการดำเนินงานโครงการ.....	22
ภาพที่ 3.1 แผนการดำเนินงานและการหาความเชื่อมโยงในการปฏิบัติงานโครงการ.....	24
ภาพที่ 3.2 การศึกษาและเก็บข้อมูล เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยและเงื่อนไข ที่ส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมในจังหวัดลำปาง.....	25
ภาพที่ 3.3 ผลการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่เกี่ยวข้องของ ปัจจัยและเงื่อนไข ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมในชุมชน อันจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจ ก่อนกระบวนการปฏิบัติงาน ออกแบบและพัฒนา.....	26
ภาพที่ 3.4 ทิศทางการพัฒนาจังหวัดลำปาง ซึ่งมีนโยบายเกี่ยวข้องกับการเกษตร การท่องเที่ยว การ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมภายในจังหวัดและการค้าการ ลงทุน เพื่อผลักดันเข้าสู่ความเป็นสากลในอนาคต.....	29
ภาพที่ 3.5 จากโครงการฯ จัดอยู่ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 เรื่องสินค้าอัตลักษณ์หัตถอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชนจากฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และอยู่ในกลยุทธ์ที่ 4 เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ เศรษฐกิจชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการส่งเสริมสนับสนุนการรวมกลุ่ม และ พัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการและวิสาหกิจชุมชน บนฐานรากของความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น	30
ภาพที่ 3.6 โครงการฯ สรุปได้ว่าเข้าสู่เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ ตามกรอบแผนงานภายใต้ยุทธศาสตร์ การพัฒนาจังหวัดลำปาง ส่งผลทำให้ทราบถึงชุดข้อมูลที่เป็นส่วนประกอบต่างๆภายใต้ประเด็น ยุทธศาสตร์ที่ 3 ทั้งกลยุทธ์ และหัวข้อย่อยที่ 1 (จาก 11 หัวข้อย่อย).....	30
ภาพที่ 3.7 การประชุมประชาคมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาจังหวัดลำปาง 5 ปี (พ.ศ.2561- 2565) ฉบับทบทวนปี 2564.....	31
ภาพที่ 3.8 การจัดกลุ่มประชุมในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 เรื่องสินค้าอัตลักษณ์อุตสาหกรรม หัตถ อุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชนจากฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม.....	31
ภาพที่ 3.9 จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP กลุ่ม (Quadrant D).....	42

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 3.10 การประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP กลุ่ม (Quadrant D) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และการตลาด.....	43
ภาพที่ 3.11 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP กลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา (Quadrant D).....	44
ภาพที่ 3.12 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP กลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา (Quadrant D).....	45
ภาพที่ 3.13 การจัดประชุมฯ ได้ให้กลุ่มที่เข้าร่วมทั้งสิ้น 70 กลุ่มต่อราย (โดยในการศึกษาทำการรวบรวมเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องจำนวน 31 กลุ่ม).....	46
ภาพที่ 3.14 รูปแบบกระถางต้นไม้ จากการนำเศษหินที่ได้จากกระบวนการผลิตครกหินมาใช้ในการพัฒนา.....	53
ภาพที่ 3.15 ตัวอย่างการศึกษาและสำรวจข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับขีดความสามารถ ขั้นตอนและกรรมวิธีการผลิต ของชุมชน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบแยกส่วน (Morphology Analysis).....	54
ภาพที่ 3.16 กลุ่มตัวอย่างชุมชนศิลปหัตถกรรมทั้ง 4 แห่ง เป็นการคัดเลือกแบบจำเพาะเจาะจง จากกลุ่มที่มีคุณภาพและทักษะภูมิปัญญาที่ชำนาญ สามารถประยุกต์และผสมผสานให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่จากวิธีคิดที่แตกต่างได้.....	55
ภาพที่ 3.17 การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กลุ่มชุมชนศิลปหัตถกรรมโดยใช้ภูมิปัญญาพื้นถิ่นในจังหวัดลำปาง โดยได้คัดเลือกกลุ่ม จำนวน 4 กลุ่มที่มีศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาผลงานในการพัฒนาผลงานต้นแบบ.....	57
ภาพที่ 3.18 สินค้าส่วนมากจะเป็นการแกะสลักรูปสัตว์ โดยเฉพาะการแกะสลักไม้เป็นรูปช้าง ทั้งช้างทั้งตัวที่มีขนาดเล็กและหัวช้างติดผนังสำหรับการตกแต่ง.....	59
ภาพที่ 3.19 ดอกไม้เป็นสินค้าอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยม และมีการสั่งผลิตอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะดอกทิวลิปทำการผลิตแบบคละสี.....	59
ภาพที่ 3.20 ม้าและกวางที่ทำการแกะสลัก ทำสีตกแต่งด้วยสีทองก็ได้รับความสนใจแก่ผู้บริโภคเช่นเดียวกับช้าง ซึ่งการแกะสลักช้างและม้าเป็นสัตว์ที่ชุมชนบ้านหลุกได้ทำการแกะสลักมาอย่างช้านาน.....	59
ภาพที่ 3.21 ไม้ฉำฉา เป็นไม้ที่ชุมชนบ้านหลุกนำมาใช้ในการแกะสลัก เป็นไม้เนื้อปานกลาง มีการหัดตัวและแตกเร็วได้ง่ายแต่มีเนื้อไม้ที่สวยงาม แกะสลักได้ง่าย มีน้ำหนักเบาและมีราคาที่ไม่แพงมาก (ลงชุมชนวันที่ 26 มีนาคม 2564).....	61
ภาพที่ 3.22 ผลิตภัณฑ์ครกหินในชุมชนบ้านไร่สีลาทอง ซึ่งปัจจุบันยังคงผลิตในรูปแบบเดิม (ลงชุมชนวันที่ 29 มีนาคม 2564).....	62
ภาพที่ 3.23 รูปแบบการผลิตครกหินด้วยมือจะต้องใช้วิธีการสกัด และกะเทาะหินออกมาเป็นชิ้นเล็กๆ ทำให้เศษหินที่ได้จะมีขนาดเล็กและเป็นแผ่น ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้.....	63

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่

ภาพที่ 3.24 เศษหินที่เหลือจากการสกัดหิน จากการผลิตครกหิน จะมีลักษณะที่เป็นแผ่นและบาง มีความคมและเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก (ลงชุมชนวันที่ 30 มีนาคม 2564).....	63
ภาพที่ 3.25 รูปแบบการผลิตครกหิน โดยใช้เครื่องจักร จะมีเครื่องคว้าน และเครื่องตัดเฉือน เพื่อให้เกิดรูปทรงกระบอกของครก ทำการตัดเฉือนให้เกิดเป็นรูปทรงครกแล้วทำการการสกัดด้วยมืออีกครั้ง เพื่อกะเทาะหินให้หลุดออกมาเป็นครกตามแบบที่ตัดเฉือนไว้ (ลงชุมชนวันที่ 30 มีนาคม 2564).....	63
ภาพที่ 3.26 ภาพหินที่ใช้เครื่องจักร ในการคว้าน และตัดเฉือน จะเกิดรูปทรงที่เป็นภาพรวมของครกหิน ก่อนนำไปสกัดด้วยมืออีกครั้งเพื่อให้เกิดเป็นครกหินและทำการตกแต่งให้สมบูรณ์.....	64
ภาพที่ 3.27 เศษวัสดุหินที่เหลือจากการผลิตครกหิน ซึ่งเหลือเป็นจำนวนมากในชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง...	66
ภาพที่ 3.28 แจกันทรงดอกขบา ขนาดเล็กประมาณ 4- 12 นิ้ว ซึ่งมียอดขายในการผลิต และสามารถจำหน่ายได้อยู่ตลอด สำหรับชุมชนเกาะคา จ.ลำปาง.....	66
ภาพที่ 3.29 แจกัน กระถางรูป ชุดสักการบูชา ขนาดเล็กยังคงมีการผลิตและจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่องจากราคาไม่แพงมาก และมีรูปแบบสวยงาม.....	67
ภาพที่ 3.30 ซ้ายมือ ลายเฉลียง เป็นลักษณะลายจักสานที่ไขว้กันธรรมดา ขวามือ เป็นลายเฉลียง เป็นลายที่มีการสวยงามและเป็นลวดลายที่ผู้บริโภคชื่นชอบมากกว่าลายขัดธรรมดา.....	68
ภาพที่ 3.31 รูปแบบตะกร้าจักสานของชุมชนบ้านห้วยเป้งที่ผลิตในปัจจุบัน ในงานชิ้นนี้ได้ประยุกต์นำเอาไม้เสียบลูกชิ้นมาใช้เป็นโครงสร้างการออกแบบ.....	69
ภาพที่ 3.32 รูปแบบตะกร้าทางมะพร้าว และตะกร้าไม้ไผ่เอนกประสงค์ เป็นการจักสานแบบขายขัดธรรมดา(ลายเฉลียง) ซึ่งเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานของชุมชนบ้านห้วยเป้งผลิตอยู่เป็นประจำและสามารถจัดจำหน่ายได้อยู่ตลอด การออกแบบและพัฒนาตะกร้าจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาสร้างสรรค์ให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น.....	69
ภาพที่ 3.33 รูปแบบการจักสานของชุมชนบ้านห้วยเป้ง แม้ว่ารูปแบบการจักสานจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในปัจจุบัน แต่สุดท้ายแล้วรูปแบบ และการจักสานเดิมก็ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน และสามารถนำไปใช้จักสานเป็นรูปแบบสินค้าเพื่อจำหน่ายได้อยู่เสมอ.....	71
ภาพที่ 3.34 ทดลองการตั้งคำถามเพื่อศึกษาแนวคิดและทัศนคติของชุมชนต่อการพัฒนาผลงาน.....	73
ภาพที่ 3.35 รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิมที่ชุมชนต้องการพัฒนา.....	74
ภาพที่ 3.36 แนวคิดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบที่ 2 เป็นการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบที่แตกต่างออกไป มีการนำมิติทางวัฒนธรรมเข้ามาใช้ร่วมในการออกแบบ.....	74
ภาพที่ 3.37 แนวคิดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบที่ 3 เป็นการพัฒนาในรูปแบบที่มีความซับซ้อนมากขึ้น มีการนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญามาใช้ร่วม มีอัตลักษณ์บอกความเป็นตัวตนอย่างชัดเจน.....	75
ภาพที่ 3.38 ตัวอย่างแผนงานตามห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของโครงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เพื่อทำความเข้าใจหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการทำงาน.....	79

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่

ภาพที่ 3.39 การสรุปผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน ในสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง ข้อมูลจะมีความจำเพาะและลงลึกในปัจจัย เงื่อนไข และความต้องการพัฒนาในชุมชนนั้นๆ เพื่อให้เป็นไปตามแผนแนวทางในการพัฒนา และสอดคล้องกับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ความต้องการของชุมชนจากการทำงานที่ผ่านมา ชัดความสามารถทางศิลปหัตถกรรมของชุมชน และแนวคิด วิธีการออกแบบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต.....	80
ภาพที่ 3.40 ตัวอย่างการสรุปผลการศึกษาและแนวคิด การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ในการออกแบบและพัฒนาให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง.....	81
ภาพที่ 3.41 หลักเกณฑ์การคัดสรรฯ เพื่อใช้เป็นแนวคิดและตัวชี้วัด ก่อนในการนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยของผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้ / ของตกแต่ง / ของที่ระลึก ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ส่วน โดยผลรวมของคะแนนจะเป็นเกณฑ์ชี้วัดสำหรับจัดระดับผลิตภัณฑ์ (Product Level) ซึ่งอธิบายในข้อที่ 3.1.3 ส่วนของหลักเกณฑ์การประเมิน (Assessment criteria).....	83
ภาพที่ 3.42 กระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ที่นักออกแบบต้องทำการวางแผนให้ชัดเจน เพื่อการออกแบบนั้นบรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการได้.....	84
ภาพที่ 3.43 แนวโน้มการออกแบบ Trend ปี 2018 ในหมวดของศิลปะและหัตถกรรม(Art and Crafts) มุ่งเน้นถึง New VIP – สัญลักษณ์แห่งความเหนือระดับ (Collective memory).....	86
ภาพที่ 3.44 แนวโน้มการออกแบบ Trend ปี 2020 เน้นหนักเรื่องความเอื้ออารี (Kindness) เป็นสำคัญ เพราะคือแก่นรากลึกบ่งบอกความเป็นมนุษย์.....	87
ภาพที่ 3.45 หลักเกณฑ์การประเมิน (Assessment criteria) โดยมีปัจจัยและเงื่อนไข 2 ข้อได้แก่ การจัดระดับผลิตภัณฑ์ (Product Level) และ ตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์, กลยุทธ์ และหัวข้อย่อยของยุทธศาสตร์ ตามแผนพัฒนาจังหวัด.....	89
ภาพที่ 3.46 ขั้นตอนการยื่นขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และเมื่อยื่นรับรอง มผช.ผ่านแล้ว จึงสามารถนำผลงานนั้นเข้าสู่การคัดเลือกโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion : OPC) ของระดับจังหวัดลำปาง และในระดับประเทศต่อไป ซึ่งการคัดสรรมีการประเมินโดยการให้ค่าคะแนนในผลิตภัณฑ์แต่ละประเภท ให้ค่าคะแนนแต่ละด้านและแต่ละข้อ (ตามหัวข้อที่ 3.1.2.3) เพื่อทำการการจัดระดับผลิตภัณฑ์ (Product Level).....	90
ภาพที่ 3.47 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้ Coding Techniques.....	94
ภาพที่ 3.48 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้ Coding Techniques.....	95
ภาพที่ 3.49 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้ Coding Techniques.....	96
ภาพที่ 3.50 เกณฑ์การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion : OPC).....	110

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 3.51 ผลงานผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา อาจมีการปรับเปลี่ยนได้ในอนาคตตามความเหมาะสมกับแนวคิดในการศึกษา / แต่ละผลิตภัณฑ์ใหม่จะมีการนำเอาภูมิปัญญาทั้ง 4 กลุ่มมาประยุกต์ใช้ และผสมผสานกันในการสร้างสรรค์.....	112
ภาพที่ 3.52 แนวความคิดที่เป็นไปได้ในการออกแบบและพัฒนา อันเป็นภูมิปัญญาหลักจากการแกะสลักไม้จากชุมชนบ้านหลุก อ.แม่ทะ จ.ลำปาง.....	112
ภาพที่ 3.53 แนวความคิดที่เป็นไปได้ในการออกแบบและพัฒนา อันเป็นภูมิปัญญาหลักจากการแกะสลักหิน จากชุมชนบ้านไร่สีลาทอง อ.เมือง จ.ลำปาง.....	113
ภาพที่ 3.54 แนวความคิดที่เป็นไปได้ในการออกแบบและพัฒนา อันเป็นภูมิปัญญาหลักจาก งานเครื่องปั้นดินเผาและเซรามิก จาก อ.เกาะคา จ.ลำปาง.....	113
ภาพที่ 3.55 แนวความคิดที่เป็นไปได้ในการออกแบบและพัฒนา อันเป็นภูมิปัญญาหลักจากการจักสานจากชุมชนบ้านห้วยเป้ง อ.เมือง จ.ลำปาง.....	114
ภาพที่ 3.56 ลักษณะการแจกแจงข้อมูลและรูปแบบการทำงานของทั้ง 4 กลุ่มชุมชนศิลปหัตถกรรม การสำรวจและสัมภาษณ์รูปแบบการทำงาน การเลือกใช้วัสดุ แนวคิดทักษะเชิงช่าง รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิม และการคัดเลือกชุมชน เพื่อนำมาศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด เเงอนไข ก่อนนำเข้าสู่การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการออกแบบพัฒนาหัตถอุตสาหกรรมจากการผสมผสานวัสดุและภูมิปัญญาที่หลากหลาย ในขั้นตอนต่อไป.....	115
ภาพที่ 3.57 หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ชุมชนบ้านหลุก ชุมชนศิลปหัตถกรรมไม้แกะสลักที่มีชื่อเสียงใน ต.นาครี อ.แม่ทะ จ. ลำปาง.....	116
ภาพที่ 3.58 ลักษณะวิถีชีวิตการเป็นอยู่ภายในชุมชนหัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านหลุกที่ยังคงยึดถืออาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักควบคู่กับการทำงานแกะสลักไม้ภายในครัวเรือน.....	117
ภาพที่ 3.59 ตัวอย่างการแกะสลักไม้ให้เกิดเป็นผลงานผลิตภัณฑ์ โดยส่วนมากในชุมชนนิยมทำการแกะสลักเป็นรูปสัตว์ต่างๆเช่น ช้าง ม้า เป็นต้น และวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการแกะสลักนั้น ส่วนมากใช้ไม้ฉำฉา(ต้นจามจุรี) ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปและไม้สักมาแปรรูปใช้ในการผลิตผลงาน.....	117
ภาพที่ 3.60 ลักษณะวิถีชีวิตการเป็นอยู่ภายในชุมชนหัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านหลุก มีการนำเอาไม้ฉำฉาที่ยังไม่ได้แปรรูป มาวางกองรวมกันไว้ตามลานและรอบๆบ้านเรือน เพื่อรอการแปรรูปและใช้เป็นวัสดุในการแกะสลัก.....	118
ภาพที่ 3.61 ลักษณะรูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนบ้านหลุกนั้นมีลักษณะรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน และมีการลอกเลียนรูปแบบกันอยู่เสมอ ทำให้ผลงานที่ได้ออกมาไม่มีความหลากหลายจึงส่งผลต่อการตลาดราคาสินค้าในผลงานรูปแบบเดียวกันลำปาง.....	118
ภาพที่ 3.62 รูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักบ้านหลุก ส่วนมากจะเป็นการแกะสลักรูปหัวช้าง มีสามขนาดได้แก่ ขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ เนื่องจากเป็นลักษณะงานที่ชุมชนแกะสลักเป็นประจำและมีการซื้อขายกันอย่างต่อเนื่อง.....	118

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 3.63 ในชุมชนการแกะสลักไม้เป็นรูปสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ 8 – 10 นิ้วขึ้นไปจนถึงขนาดใหญ่เท่าตัวจริง มีรูปร่าง สัตว์ส่วนและรายละเอียดสมจริง.....	119
ภาพที่ 3.64 รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนบ้านหลุก ที่ทำการผลิตและออกแบบโดยเป็นรูปแบบสินค้าเดิมๆทำให้ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ขาดการพัฒนาต่อยอดที่เหมาะสม.....	184
ภาพที่ 3.65 รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนบ้านหลุกบางส่วนที่ทำการพัฒนารูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดและความต้องการของสังคมในปัจจุบัน.....	120
ภาพที่ 3.66 ทำการสัมภาษณ์ สอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแกะสลักไม้ของร้านภูไทยในปัจจุบัน เพื่อหาทิศทางในการออกแบบและพัฒนาสินค้าร่วมกัน รวมถึงการให้ความรู้และเสนอแนวทางในการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ โดยได้รับความร่วมมือจาก คุณสมพร สายปิ่น พร้อมภรรยา และคุณนิตยา ชัดสีทะลี วันที่ 9 เมษายน 2564 ณ.ร้านภูไทย ชุมชนไม้แกะสลักบ้านหลุก.....	127
ภาพที่ 3.67 การแกะสลักไม้ให้มีขนาดเท่าจริง หรือมีขนาดที่ใหญ่ขึ้น ทำให้การแกะสลักนั้นมองเห็นถึงรายละเอียดและความประณีตได้ชัดเจน ทั้งเส้นผม ลายใบไม้ที่ปีกผมของอินเดียดง หรือกล้ามเนื้อของม้า เป็นต้น.....	128
ภาพที่ 3.68 รูปแบบผลงานแกะสลักไม้ของร้านภูไทย ในยุคแรกเริ่ม จะทำการแกะสลักไม้เป็นผลงานที่ไม่มีความใหญ่นัก สามารถขายแก่พ่อค้าคนกลางได้ง่าย รวมถึงมีความสะดวกในการขนส่ง.....	129
ภาพที่ 3.69 รูปแบบของผลงานการแกะสลักม้า ช้าง และสิงโต อันเป็นสัตว์มงคลเสริมฮวงจุ้ย ที่นำไปจัดวางหน้าร้านทองเพื่อเสริมดวง หรือเรื่องการทำงาน การค้าขาย ให้แก่เจ้าบ้าน.....	129
ภาพที่ 3.70 รูปแบบของหัวม้าติดผนัง และม้าแบบลอยตัวสำหรับตั้งโต๊ะ จะเป็นสินค้าที่ขายดีที่สุด โดยม้าแบบติดผนังจะใส่เชือกติดผนังประดับสวยงาม และม้าลอยตัวจะประดับด้วยอานหลังและขนม้าจากวิกผม เป็นการนำวัสดุมาประดับตกแต่งผลงานแกะสลักให้มีมูลค่ามากยิ่งขึ้น.....	136
ภาพที่ 3.71 ชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้กับเชิงเขา พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่มระหว่างภูเขาและที่ราบเชิงเขา มีน้ำจากลำน้ำห้วยโจ้ ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักตามธรรมชาติที่ไหลผ่านหมู่บ้าน.....	140
ภาพที่ 3.72 ชุมชนหมู่ 10 บ้านไร่ศิลาทอง ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลพิชัย และลำปางที่มีชื่อเสียงในเรื่องของการประกอบอาชีพหลักของหมู่บ้านคือ “การเจาะครกหิน” กว่าร้อยละ 70 หลังคาเรือน.....	140
ภาพที่ 3.73 เหล็กสกัดแบบหัวแหลม เหล็กแบบหัวแบน และเหล็กสกัดแบบหัวตัด.....	142
ภาพที่ 3.74 ค้อนขนาด 12-14 ปอนด์.....	142
ภาพที่ 3.75 เหล็กแสดลง.....	143
ภาพที่ 3.76 ชิ้นงานครกหินที่ได้ทำการขัดตกแต่งเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พร้อมจำหน่าย.....	146
ภาพที่ 3.77 หินแกรนิตที่นำมาใช้ในการผลิตครกหินภายในชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง.....	148
ภาพที่ 3.78 หินแกรนิตที่มีสีดำคล้ำจะเป็นหินที่ได้จาก อ.แม่เมะ จ.ลำปาง และหินแกรนิตที่ออกสีเขียวออกน้ำตาลจะเป็นหินที่นำมาจาก จ.ตาก.....	148

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 3.79 ลักษณะของเศษวัสดุที่ได้จากการผลิตครกหิน.....	151
ภาพที่ 3.80 ศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้าเซรามิกและหัตถอุตสาหกรรม จังหวัดลำปาง.....	154
ภาพที่ 3.81 รูปแบบเซรามิกส์และเครื่องปั้นดินเผาในจังหวัดลำปาง ปัจจุบันมีราคาที่ถูกและรูปแบบซ้ำๆ กันเป็นจำนวนมาก เกิดปัญหาเรื่องแข่งขันทางการตลาด และการผลิตในแบบเหมาโหลซึ่งจะเกิดเป็น ปัญหาในระยะยาว.....	155
ภาพที่ 3.82 เซรามิกส์ที่ทำเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร (Table Ware) ในจังหวัดลำปาง.....	156
ภาพที่ 3.83 เซรามิกส์ที่ทำเป็นผลิตภัณฑ์ของประดับ ของชำร่วย และของตกแต่งบ้าน (Gift and Decorative Items) ในจังหวัดลำปาง.....	157
ภาพที่ 3.84 ลักษณะรูปแบบของผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ ของคุณธีรภัทร์ พูลพล บ.โมเดลเลอร์ ซึ่งส่วนมาก จะเป็นการ ออกแบบผลิตภัณฑ์จำพวก Table Ware และทำการผลิตเป็นจำนวนมาก (Mass Products) โดยรูปแบบของผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจ มีประโยชน์ใช้สอยและสามารถดัดแปลงรูปแบบให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์ได้.....	159
ภาพที่ 3.85 รูปแบบในการผลิตเซรามิกส์ของคุณธีรภัทร์ พูลพล บ.โมเดลเลอร์ จะเป็นลักษณะการทำ แม่พิมพ์ ปั้นกดขึ้นรูป (Ram press) ซึ่งจะทำให้ผลผลิตของผลงานนั้นมีขนาด สัดส่วนที่เท่ากันและมี ความคลาดเคลื่อนน้อย ทำให้สามารถพัฒนาผลงานที่มีลักษณะรูปแบบ และขนาดที่สามารถนำไป ประกอบแบบหรือผสมผสานกับแนวคิดอื่นได้.....	160
ภาพที่ 3.86 ลักษณะรูปแบบของผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ ของคุณสมศักดิ์ อุ่นจิตร (ศาลาชัย – เกาะคา) ซึ่ง ส่วนมากจะเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์จำพวก Table Ware และของใช้ ของตกแต่งบ้าน โดยรูปแบบ ผลิตภัณฑ์จะมีความเรียบง่าย เน้นความละเอียดของชิ้นงานและมีความใส่ใจในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน โดยการผลิตเซรามิกส์จะเป็นเทคนิคการขึ้นรูปด้วยการขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน (Throwing) และการหล่อ แบบด้วยแม่พิมพ์ (Slip Casting).....	161
ภาพที่ 3.87 ลักษณะรูปแบบของผลิตภัณฑ์ของโครงการพระราชดำริฯ บ้านทุ่งจี้ (โครงการพัฒนาพื้นที่ รอยต่อ อ.เมืองอ.เมืองปานและ อ.แม่แจ่ม จ.ลำปาง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ) โดยเป็นโครงการที่ให้ การสนับสนุน ร่วมมือและช่วยเหลือในการดำเนินโครงการฯ ซึ่งผลงานทางเซรามิกส์นั้นจะมีความโดดเด่นน่าสนใจ มีแนวคิดการนำการเทคนิคจักสาน มาใช้ร่วมในการออกแบบเซรามิกส์และมีทิศทางสามารถ ดัดแปลงแนวคิดต่างๆเข้าสู่การพัฒนาได้.....	162
ภาพที่ 3.88 ศูนย์ส่งเสริมและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน บ้านห้วยเป้ง อ.เมือง .จ.ลำปาง โดยด้านหน้าของศูนย์นั้นจะมีตะกร้าสานขนาดใหญ่ ตั้งอยู่เป็นเอกลักษณ์.....	163
ภาพที่ 3.89 นางคำสุข จรุงมาก เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง และเป็นประธานกลุ่มชุมชนกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้าน ห้วย เป้ง ได้ให้ข้อมูล การก่อตั้งและลักษณะของการจักสานของกลุ่มชุมชน ซึ่งปกติแล้วจะทำการจักสานแทบ ทุกรูปแบบลวดลาย แต่ลายที่เป็นเอกลักษณ์ที่มีความสวยงามและน่าสนใจคือ ลายดอกจอกและลาย ดอกพิกุล ส่วนลายอื่นๆที่เป็นมาตรฐาน สามารถจักสานได้ตามรูปแบบ.....	164

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่

ภาพที่ 3.90 ทำการสัมภาษณ์นางคำสุข จรุงมาก เกี่ยวกับการทำงานในปัจจุบัน เพื่อหาทิศทาง พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการนำมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา มาใช้ในการพัฒนา.....	166
ภาพที่ 3.91 รูปแบบกระจาด ผลงานจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานไม้ไผ่และทางมะพร้าวบ้านห้วยเป้ง..	167
ภาพที่ 3.92 รูปแบบกระเช้า ผลงานจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานไม้ไผ่และทางมะพร้าวบ้านห้วยเป้ง...	167
ภาพที่ 3.93 รูปแบบตะกร้าอเนกประสงค์ ผลงานจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานไม้ไผ่และทางมะพร้าว บ้านห้วยเป้ง.....	168
ภาพที่ 3.94 ตัวอย่าง รูปแบบสินค้าจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานไม้ไผ่และทางมะพร้าวบ้านห้วยเป้ง ซึ่งได้แก่ ชะลอม ตะกร้าขนาดเล็ก ที่รองแก้วน้ำ และที่ใส่กระดาษทิชชู เป็นต้น.....	168
ภาพที่ 3.95 รูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน โดยส่วนมากที่ทำการผลิตอยู่คือผลงานพวกตะกร้าใส่ของ เนื่องจากยังมียอดสั่งซื้อและลักษณะการจักสานไม่ซับซ้อน.....	169
ภาพที่ 3.96 รูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในชุมชน ยังคงใช้วัสดุทั้ง สองชนิดคือ วัสดุจากทางมะพร้าว และวัสดุจากไม้ไผ่ เนื่องจากทำเพื่อเป็นทางเลือกให้กับกลุ่มผู้บริโภค รวมถึงขั้นตอนการแปรรูปวัสดุของ ทางมะพร้าวจะง่ายกว่าไม้ไผ่ ซึ่งต้องทำการจักเป็นเส้นก่อนทำงาน แต่ทางมะพร้าวเป็นเส้นอยู่แล้ว สามารถนำมาใช้งานจักสานได้เลย.....	170
ภาพที่ 3.97 แนวคิดการทดลองการนำเอาไม้ไผ่มาประยุกต์ร่วมกับเซรามิกส์ ของกลุ่มจักสานเพื่อทดลอง การทำงาน ใหม่ๆ ให้ได้แบบงานใหม่ ถึงแม้ว่าผลงานที่ได้ออกมาจะยังไม่เกิดความแข็งแรงหรือน่าสนใจ เท่าใดนัก เพราะรูปทรงของเซรามิกส์และการจักสานนั้นไม่ได้ถูกการวางแผนออกแบบ และสร้างมา ร่วมกันตั้งแต่แรก อย่างไรก็ตามเพียงแคความพยายามเบื้องต้นนี้ก็ทำให้ทราบได้ว่ากลุ่มชุมชนจักสาน บ้านห้วยเป้ง มีแนวคิดที่ดีและอยากต่อยอดงานที่ตนเองทำอยู่.....	171
ภาพที่ 3.98 แนวคิดการทดลอง การจักสานในรูปแบบต่างๆ เช่น ให้เกิดเป็นแผ่น ทั้งการย้อมสีหยาบ การใช้วัสดุหนึ่งมาทำการผสม การสานให้เกิดเป็นเป็นแผ่นยาวเพื่อการตัดประกอบแบบ การสานลาย ดอกพิกุลและลายดอกจอก การเพิ่มและลดขนาดของตัวไม้ไผ่ก่อนมาทำการสานเพื่อให้เกิดพื้นที่ว่าง เป็นต้น.....	172
ภาพที่ 3.99 แนวคิดการทดลอง การจักสานในรูปแบบต่างๆ เช่น ให้เกิดเป็นแผ่น ทั้งการย้อมสีหยาบ การใช้วัสดุหนึ่งมาทำการผสม การสานให้เกิดเป็นเป็นแผ่นยาวเพื่อการตัดประกอบแบบ การสานลาย ดอกพิกุลและลายดอกจอก การเพิ่มและลดขนาดของตัวไม้ไผ่ก่อนมาทำการสานเพื่อให้เกิดพื้นที่ว่าง เป็นต้น.....	173
ภาพที่ 3.100 ซ้ายมือ ลายเฉลิยเป็นลักษณะลายจักสานที่ไขว้กันธรรมดา ขวามือ เป็นลายเฉลิย เป็น ลายที่มีการสวายงามและเป็นลวดลายที่ผู้บริโภคชื่นชอบมากกว่าลายธรรมดา.....	174
ภาพที่ 3.101 รูปแบบตะกร้าจักสานของชุมชนบ้านห้วยเป้งที่ผลิตในปัจจุบัน ในงานชิ้นนี้ได้ประยุกต์ นำเอาไม้เสียบลูกชิ้นมาใช้เป็นโครงสร้างการออกแบบ.....	174

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่

ภาพที่ 3.102 รูปแบบตะกร้าทางมะพร้าว และตะกร้าไม้ไผ่เอนกประสงค์ เป็นการจักสานแบบขายขัดธรรมดา(ลายเฉลียง) ซึ่งเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานของชุมชนบ้านห้วยเป้งผลิตอยู่เป็นประจำและสามารถจัดจำหน่ายได้อยู่ตลอด การออกแบบและพัฒนาตะกร้าจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาสร้างสรรค์ให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น.....	175
ภาพที่ 3.103 รูปแบบการจักสานของชุมชนบ้านห้วยเป้ง แม้ว่ารูปแบบการจักสานจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในปัจจุบัน แต่สุดท้ายแล้วรูปแบบและการจักสานเดิมก็ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน และสามารถนำไปใช้จักสานเป็นรูปแบบสินค้าเพื่อจำหน่ายได้อยู่เสมอ ดังนั้นในการพัฒนารูปแบบสินค้า ควรมีการนำรูปแบบหรือลายจักสานเดิมมาใช้ในการออกแบบร่วม ให้ผลงานแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นบ้านห้วยเป้งได้.....	177
ภาพที่ 3.104 รูปแบบการจักสานจากทางมะพร้าวแบบทาบเส้น ซึ่งเป็นแนวคิดอีกหนึ่งแบบที่น่าสนใจในการต่อยอดและพัฒนา มาทำการออกแบบให้เกิดลวดลายใหม่ๆได้ รวมถึงการนำการถักเปียมาทำการยึดเส้นทางมะพร้าวที่ไขว้กัน เพื่อให้เกิดโครงสร้างและเพิ่มความแข็งแรงให้แก่การออกแบบ (ขวา).....	178
ภาพที่ ก.1 ภาพการปฏิบัติงานการลงชุมชน และทดลองปฏิบัติงานออกแบบเพื่อหาทิศทางการพัฒนาผลงาน.....	200

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

ตารางที่ 2.1 กิจกรรมและการดำเนินงานจัดทำเอกสารประกอบการอบรม เพื่อค้นหา ประชุม และกำหนดทิศทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมในรูปแบบใหม่ ตามกิจกรรม : ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ภายใต้โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์สู่ตลาดสากล.....	20
ตารางที่ 3.1 จุดแข็งและจุดอ่อน ในการพัฒนาจังหวัดลำปาง ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 เรื่องสินค้า อัตลักษณ์อุตสาหกรรม หัตถอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชนจากฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม.....	36
ตารางที่ 3.2 โอกาสและอุปสรรค ปัญหา ในการพัฒนาจังหวัดลำปาง ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 เรื่องสินค้าอัตลักษณ์อุตสาหกรรม หัตถอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชนจากฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม....	39
ตารางที่ 3.3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของกลุ่มผู้ประกอบการ OTOP กลุ่ม (Quadrant D) ใน จ.ลำปาง.....	47
ตารางที่ 3.4 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของกลุ่มผู้ประกอบการ OTOP กลุ่ม (Quadrant D) ใน จ.ลำปาง.....	50
ตารางที่ 3.5 การลงพื้นที่เพื่อสำรวจวิธีการแกะสลักไม้ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม.....	121
ตารางที่ 3.6 รูปแบบของการแกะสลักไม้ในชุมชนบ้านหลุก ต.นาครี อ.แม่ทะ จ.ลำปาง.....	123
ตารางที่ 3.7 ประเภทของการแกะสลักไม้ในชุมชนบ้านหลุก ต.นาครี อ.แม่ทะ จ.ลำปาง.....	125
ตารางที่ 3.8 เทคนิคที่ใช้ในการผลิตแกะสลักไม้ในชุมชนบ้านหลุก ต.นาครี อ.แม่ทะ จ.ลำปาง.....	126
ตารางที่ 3.9 ตัวอย่างรูปแบบของผลงานภายในร้านวิสาหกิจชุมชน ร้านภูไทย.....	130
ตารางที่ 3.10 วิธีที่ 1 การเจาะหินด้วยมือ.....	143
ตารางที่ 3.11 วิธีที่ 2 การเจาะหินด้วยเครื่องจักร.....	145
ตารางที่ 3.12 ขั้นตอนการขัดหิน.....	146
ตารางที่ 3.13 วัสดุเศษหินจากการผลิตครกหิน.....	149
ตารางที่ 3.14 ตาราง Morphology Analysis for Design Process.....	181